

ks. Paweł Wołczyński, Warszawa - Radom

W trosce o pełnię wiary. Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966 – 1994, tłum. i oprac. ks. Zygmunt Zimowski, ks. Janusz Królikowski, Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej „Biblos”, Tarnów 1995, ss. 450.

W trosce o pełnię wiary. Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1995 – 2000, red. ks. Janusz Królikowski, ks. Zygmunt Zimowski, Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej „Biblos”, Tarnów 2002, ss. 128.

Tak się uтарыło, że Kongregacja Nauki Wiary uchodzi za pierwszą i najważniejszą Kongregację Kurii Rzymskiej. Co prawda każda z Kongregacji zajmuje się innymi sprawami i posiada swoje kompetencje i własną niezależność, ale nie od dzisiaj wiadomo, że sprawy związane z czystością doktryny i moralności należą do najistotniejszych w Kościele. Przecież każdy wierzący wie, że nieomylność Kościoła dotyczy właśnie spraw wiary i moralności. A tymi zagadnieniami zajmuje się właśnie Kongregacja Nauki Wiary, instytucja, która swymi początkami sięga czasów pontyfikatu Pawła III. Właśnie ten Papież w 1542 roku powołał specjalną komisję kardynałów, zlecając jej troskę o czystość wiary oraz walkę z szerzącymi się herezjami. Już wkrótce, bo w 1588 roku komisja otrzymała swoją nazwę: Kongregacji Świętej Inkwizycji, która posiadała swoje pejoratywne obciążenia w historii Kościoła, chociaż nie zawsze i nie do końca uzasadnione. Na początku XX wieku w 1908 roku Kongregacja Świętej Inkwizycji została przemianowana decyzją Piusa X na Kongregację Świętego Oficjum. W związku z zapowiedzią zwołania Soboru Watykańskiego II oraz podczas obrad tego Soboru wysunięto cały szereg postulatów w sprawie reorganizacji Kongregacji Świętego Oficjum. Reorganizacji tej dokonał papież Paweł VI w przeddzień zakończenia Soboru. Dnia 7 grudnia 1965 ogłosił on *Motu proprio*, na mocy którego Kongregacja Świętego Oficjum otrzymała nazwę Kongregacji Nauki Wiary. Wraz ze zmianą nazwy, nastąpiła zmiana postępowania Kongregacji, dostosowana bardziej do nauczania Soboru Watykańskiego II. Z Kongregacją Nauki Wiary są ściśle związane: Komisja Teologiczna powołana w 1969 roku oraz Komisja Biblijna, która powstała w 1971 roku. Przewodniczącym obu tych Komisji jest kardynał prefekt Kongregacji Nauki Wiary, a zadaniem tych Komisji jest popieranie rozwoju studiów teologicznych oraz służenie pomocą Kongregacji Nauki Wiary w rozwiązywaniu kwestii doktrynalnych. Kongregacja Nauki Wiary wsłuchana jest w puls życia Kościoła, starając się czuwać nad czystością doktryny katolickiej, do czego zresztą jest powołana. Wydaje deklaracje, listy, informacje oraz odpowiedzi na najbardziej kluczowe i złożone problemy i zagadnienia, którymi żyje Kościół lub z którymi ten Kościół nie może sobie poradzić, w tym czy innym zakątku świata. Problemy wewnątrz Kościoła są czasem bardzo trudne i bolesne. Tym bardziej

jest potrzebna instytucja, która mogłaby stawić czoła tym problemom i weryfikować je w kontekście Bożego Objawienia i katolickiej doktryny.

Każdemu wierzącemu powinno zależeć na tym, aby zgłębiać doktrynę, zapoznawać się z aktualnymi problemami Kościoła, w którym żyje. Z pewnością wielu jest takich, którzy szukali przez lata różnych dokumentów omawianej Kongregacji, popychani pragnieniem poznawania i pogłębiania swojej wiedzy teologicznej. Dlatego z wielką radością należy przyjąć na polskim rynku wydawniczym 2 tomy prezentujące dokumenty Kongregacji Nauki Wiary z lat 1966 – 1994 (I tom) oraz 1995 – 2000 (II tom). Jest to na pewno bardzo ważny wkład w najnowszą historię Kościoła i teologii, świadectwo żyjącego Kościoła i jego problemów, zbiór spraw i zagadnień teologicznych ostatnich kilkadziesiąt lat. Trudu zebrania i przetłumaczenia tych dokumentów podjęło się dwóch kapłanów pochodzących z diecezji tarnowskiej. Pierwszy z nich: ks. Zygmunt Zimowski, w czasie kiedy powstawały te tomy dokumentów był pracownikiem Kongregacji Nauki Wiary. W Kongregacji pracował prawie tak długo jak jej obecny Prefekt - kardynał Joseph Ratzinger. Swoją pracę doktorską poświęcił wpływowi biskupów Kościołów Wschodnich na teologię „Lumen Gentium”. Obroził ją na Uniwersytecie Leopolda Franzena w Innsbrucku. 28 marca 2002 roku Ojciec Święty Jan Paweł II mianował ks. Zimowskiego III Biskupem Radomskim. Drugi z kapłanów: ks. Janusz Królikowski od wielu lat przebywa w Rzymie, jest autorem wielu artykułów teologicznych, publikowanych również w Polsce. Obecnie jest wykładowcą teologii na Uniwersytecie Santa Croce w Rzymie. W swoich poszukiwaniach teologicznych zajmuje się głównie teologią wschodnią i relacjami zachodzącymi między wiarą a kulturą.

Pierwszy, a zarazem najbardziej obszerny tom, został podzielony na dwie części. Pierwsza część obejmuje lata 1966 – 1981, kiedy pracami Kongregacji Nauki Wiary kierowali: kardynał A. Ottaviani oraz kardynał F. Seper. Ta część obejmuje 45 dokumentów, z których do najważniejszych bez wątpienia należą: *Deklaracja dotycząca wiary w Misteria Wcielenia i Trójcy Świętej wobec niektórych współczesnych błędów* z 1972 roku, która w sposób szczególny piętnuje współczesne błędy dotyczące wiary w Syna Bożego, który stał się człowiekiem oraz błędy dotyczące braku wiary w wieczne istnienie Trójcy Świętej, zwłaszcza Ducha Świętego. Innym ważnym dokumentem pochodzącym z tego samego roku są *Normy duszpasterskie dotyczące udzielania sakramentalnego rozgrzeszenia ogólnego* w którym Kongregacja ustosunkowuje się do trudności, jakie napotykają wierni w przystępowaniu do spowiedzi świętej. W sposób szczególny zwrócono uwagę na problem związany ze zbyt ogólnym wyznawaniem grzechów przez penitentów, co wiąże się ze zbyt powierzchownym rachunkiem sumienia. Rok później w *Deklaracji o obronie godności sakramentu pokuty* Kongregacja zadeklarowała, że ci, którzy nagrywają, utrwalają na piśmie lub rozpowszechniają treść spowiedzi sakramentalnej, zaciągają na mocy prawa karę ekskomuniki. Jednym z najważniejszych eklezjologicznych dokumentów Kongregacji Nauki Wiary w omawianych latach jest *Deklaracja o katolickiej doktrynie o Kościele przeciw niektórym współczesnym błędom* z 1973 roku, w której zaprezentowano naukę o jedności Kościoła Chrystusa, nieomyślności Kościoła Powszechnego i Urzędu Nauczycielskiego Kościoła oraz związku Kościoła z Kapłaństwem Chrystusa. Ważnym dokumentem z dziedziny problematyki moralnej jest *Deklaracja o przerywaniu ciąży*, podpisana 18 listopada 1974 roku, w której Kościół podaje zdrowy wykład nauki wiary dotyczący tego zagadnienia. Ważnym jest fakt, że kard. Seper, którego nazwisko figuruje pod

tym dokumentem, odwołuje się nie tylko do argumentów biblijnych, ale również rozumowych. Podstawą tego dokumentu była przede wszystkim encyklika Pawła VI *Humanae vitae* z 1968 roku. Bardzo ważnym dokumentem Kongregacji z tamtych lat, o którym dyskutuje się do czasów współczesnych, była *Deklaracja o dopuszczeniu kobiet do kapłaństwa urzędowego* z 1976 roku. Kongregacja ustosunkowuje się w niej do błędnych poglądów na temat dopuszczenia kobiet do kapłaństwa służebnego, pisząc, że Kościół ze względu na wierność Chrystusowi, nigdy nie uważał się za upoważnionego do udzielania święceń kobietom. Nigdy nie głosił, że kobiety w sposób ważny mogą otrzymać święcenia kapłańskie czy biskupie, ponieważ nie jest to decyzja Kościoła, lecz jego Założyciela, Jezusa Chrystusa. Ważnym od strony dogmatycznej jest również jeden z pierwszych dokumentów kongregacji wydanych już za pontyfikatu Jana Pawła II. Chodzi tu o *List do biskupów o niektórych zagadnieniach dotyczących eschatologii* z 1979 roku. Autorzy dokumentu skupiają się wokół ostatniego artykułu Wyznania Wiary, aby uwrażliwić sobie współczesnych na zagadnienia związane z życiem wiecznym i śmiercią człowieka. Kongregacja w siedmiu punktach stara się przedstawić aktualną naukę o życiu wiecznym. Eschatologia zawarta w tym dokumencie odpowiada na wiele błędów i herezji dotyczących tego zagadnienia, a także uwrażliwia człowieka na tematy tak bardzo istotne dla jego duchowego życia. W pierwszej części I tomu zawarte są również deklaracje i listy skierowane do tych teologów katolickich, których nauczanie w mniejszym lub większym stopniu odbiegało i odbiega od oficjalnego nauczania Magisterium Kościoła. Dotyczy to trzech teologów: Hansa Künga, Jacquesa Pohiera i Edwarda Schillebeeckxa. Pierwszy z nich głosił i rozpowszechniał błędy na gruncie katolickiej eklezjologii, dotyczące w sposób szczególnie dogmatu o nieomyślności Kościoła. Został upomniany wiele razy przez Kongregację Nauki Wiary, aż wreszcie w 1979 roku pozbawiono go mandatu teologa katolickiego i misji nauczania w imieniu tegoż Kościoła. W przypadku Jacquesa Pohiera chodziło o takie problemy jak: obecność w Piśmie Świętym prawdziwego nauczania; intencje Chrystusa, aby nadać opiekuńczy charakter Jego męce; chrześcijańska idea transcendentnego Boga, czy też rzeczywista obecność Chrystusa w Eucharystii. Jeśli chodzi o Edwarda Schillebeeckxa, to główne problemy dotyczyły traktatu chrystologicznego. Wymiana listów między Kongregacją a holenderskim teologiem nie przyniosła do końca oczekiwanych rezultatów.

Naturalną cenzurą drugiej części I tomu dokumentów Kongregacji Nauki Wiary jest objęcie kierownictwa Kongregacji przez kardynała Josepha Ratzingera, dotychczasowego arcybiskupa Monachium. Zawarte w tej części dokumenty z lat 1982 – 1994 oferują bardzo szerokie spektrum tematyczne. Znajdują się tu dokumenty wyjaśniające istotne zagadnienia wiary, ale także te bardziej szczegółowe i specjalistyczne. Podobnie jak w pierwszej części, również tutaj znajdziemy ostrzeżenia i sprostowania dotyczące „niepokornych” teologów katolickich. Bez wątpienia należy zwrócić uwagę na *Instrukcję o niektórych aspektach teologii wyzwolenia* z 1984 roku, w której zasygnalizowano szkodliwe dla wiary i życia chrześcijańskiego błędy, jakie niosą ze sobą niektóre formy teologii wyzwolenia, opierające się w sposób mało krytyczny na pojęciach zapożyczonych z różnych zasad myśli marksistowskiej. Kontynuacją wspomnianego dokumentu jest *Instrukcja o chrześcijańskiej wolności i wyzwoleniu* z 1986 roku. Dokument bardzo obszerny, który już w sposób ogólny i systematyczny uwydatnia główne elementy nauki chrześcijańskiej o wolności i wyzwoleniu. Bez wątpienia jednym z najważniejszych dokumentów Kongregacji Nauki Wiary dotyczą-

cym zagadnienia moralności chrześcijańskiej jest *Instrukcja o szacunku dla rodzającego się życia ludzkiego i o godności jego przekazywania* z 1987 roku. Dokument dotyczy takich problemów jak: sztuczne zapłodnienie, szacunek wobec embrionu ludzkiego itp. Wielu chrześcijan gorąco pragnie uczyć się autentycznej modlitwy, mimo, że współczesny świat bardzo mocno utrudnia możliwości modlitewnej ciszy i skupienia. Dlatego z wielką radością został przyjęty w 1989 roku *List do biskupów Kościoła Katolickiego o niektórych aspektach medytacji chrześcijańskiej*, który omówił i uporządkował rodzaje i formy modlitwy i medytacji. Dokumentem od dawna oczekiwanym, głównie w środowisku teologicznym, była *Instrukcja o powołaniu teologa w Kościele*. Podpisana i zatwierdzona w Uroczystość Wniebowstąpienia Pańskiego w 1990 roku. Instrukcja wskazuje prawdę - jako główny cel teologicznych poszukiwań, a także na relacje zachodzące między Urzędem Nauczycielskim Kościoła a teologami. Kongregacja wskazuje na konieczność owocnej współpracy między tymi dwoma podmiotami. Zdaje się, że jednym z najważniejszych eklezjologicznych dokumentów Kongregacji Nauki Wiary po Soborze Watykańskim II jest *List do biskupów Kościoła Katolickiego o niektórych aspektach Kościoła pojętego jako komunია* z 1992 roku. Dokument wskazuje na Kościół jako Misterium komunii. Jest to kontynuacja myśli soborowej. Pojęcie komunii ma szansę odegrać kluczową rolę w odnowionej eklezjologii katolickiej. Ten fakt bardzo mocno akcentuje dokument, w którym szczególnie widoczne są rysy eklezjologii samego kardynała Josepha Ratzingera. Jest to jeden z tych dokumentów Kongregacji, w których bardzo widocznie odciska się piętno myśli i naukowej spuścizny niemieckiego teologa.

Drugi tom dokumentów Kongregacji Nauki Wiary jest mniej obszerny i dotyczy lat 1995 - 2000. Zawiera jedynie 12 dokumentów, z których kilka poświęconych jest pismom i działalności teologicznej niektórych teologów. Wśród nich na szczególną uwagę zasługuje informacja Kongregacji z 1998 roku w sprawie pism znanego w Polsce jezuita, Anthony'ego de Mello. Jednak najważniejszym dokumentem tego okresu jest dyskutowana *Deklaracja o jedności i powszechności zbawczej Jezusa Chrystusa i Kościoła - Dominus Iesus*, podpisana w Roku Jubileuszowym 2000 lat chrześcijaństwa, w Święto Przemienienia Pańskiego. Celem tego dokumentu było przypomnienie biskupom, teologom i wszystkim wiernym katolickim podstawowych treści doktrynalnych. Czytając tę deklarację nie sposób oprzeć się wrażeniu, iż jest to dokument, który w swojej zasadniczej treści polemizuje z tezami pluralistycznej teologii religii brytyjskiego teologa Johna Hicka. Do zwolenników tej teologii, obok Hicka, należą również: protestant Paul Tillich, a także katolicycy teologowie: Hans Küng, Raimundo Pannikar oraz Paul Knitter. Ich zdaniem wszystkie istniejące religie proponują równoległe i równorzędne wobec chrześcijaństwa drogi zbawienia. Natomiast Jezus Chrystus jest tylko jedną z wielu wybitnych postaci w historii religii, ale z pewnością, według wspomnianych teologów, nie jest Bogiem. Wiadomo, że takie tezy są dla Kościoła katolickiego nie do przyjęcia. Dlatego poszczególne rozdziały deklaracji przygotowanej pod kierunkiem kardynała Josepha Ratzingera i główny zrab tekstu są odpowiedzią na poszczególne tezy zwolenników paradygmatu pluralistycznego. Szkoda tylko, że niektórzy katolicy zanim sięgnęli po lekturę tej deklaracji, dali wiare różnym błędnym opiniom, opierającym się na subiektywnej ocenie pojedynczych zdań tego dokumentu, które zostały wyrwane z kontekstu. To już z góry uprzedzało czytelnika przed obiektywnym odbiorem deklaracji. Nie zmienia to faktu, że *Dominus Iesus* jest bez wątpienia jednym z najważniejszych posoborowych dokumentów Kon-

gregacji Nauki Wiary, czego dowodem jest fakt długiej i wciąż nie zakończonej dyskusji nad głównymi tezami tej deklaracji. Co więcej, wygląda na to, że ta dyskusja może trwać jeszcze długo.

Omawiane dokumenty Kongregacji Nauki Wiary są dowodem na to, że Urząd Nauczycielski bardzo żywo wsłuchuje się w wewnętrzne życie Kościoła, biorąc pod uwagę dyskusje teologiczne, a także różnego typu problemy duszpasterskie, dyscyplinarne, czy też doktrynalne. Oczywiście nie chodzi tutaj o to, że interesująca nas Kongregacja jest instytucją, która chciałaby tylko wytykać innym błędy. To byłaby wizja zbyt uproszczona i niesprawiedliwa. Dlatego bardzo cieszy, że lektura dokumentów tej Kongregacji przekonuje, iż pomiędzy Kościołem a światem współczesnym ma miejsce żywy dialog, który jest wspólnym poszukiwaniem prawdy. Prawda jednak nie może być postrzegana, w tym wypadku, jako często stosowany slogan, czy też łatwy kompromis między nowoczesnością a tradycją. To byłaby znowu ucieczka przed problemem, a nie próba jego rozwiązania. Prawda to prawda! Prawda to konieczność pozostania sobą bez względu na konsekwencje. Dlatego Kościół prowadząc dialog ze światem nie może zrezygnować ze swoich fundamentalnych prawd, nawet jeśli miałoby się to zakończyć utratą popularności czy atrakcyjności. Zresztą taką postawę od samego początku prezentuje Prefekt Kongregacji kard. Joseph Ratzinger, teolog o wielkim profilu, dla którego zawsze najważniejsze było i jest poszukiwanie prawdy. Nie bez powodu jego biskupie zawołanie brzmi „Współpracownik Prawdy”, gdyż niemiecki kardynał zawsze starał się być teologiem rzetelnym, pracowitym, widzącym siebie w roli sługi katolickiej doktryny. Trafnie kardynała Ratzingera określił Richard Neuhaus, pisząc o nim, jako o teologu sztywnym z „wazelińskiej teologii”, która za wszelką cenę stara się „podlizać” współczesnym trendom intelektualnym i kulturalnym, co bardzo często odbywa się kosztem odkrywania prawdy. A tę prawdę w Kościele katolickim w sposób szczególny powinna odkrywać, wydobywać i bronić rzymska Kongregacja Nauki Wiary. Czytając omawiane dokumenty, w których przedstawione zostało oficjalne nauczanie Kościoła, w różnych współcześnie dyskutowanych kwestiach, widać aż nadto wyraźnie, że wydobywanie i pokazywanie prawdy współczesnemu światu, stanowi podstawowe zadanie i powołanie nie tylko tej Kongregacji, ale również całego Kościoła.